

Attraktivt Arbete

EN KOMPETENSMILJÖ FÖR ATTRAKTIVT ARBETE

2011 #1

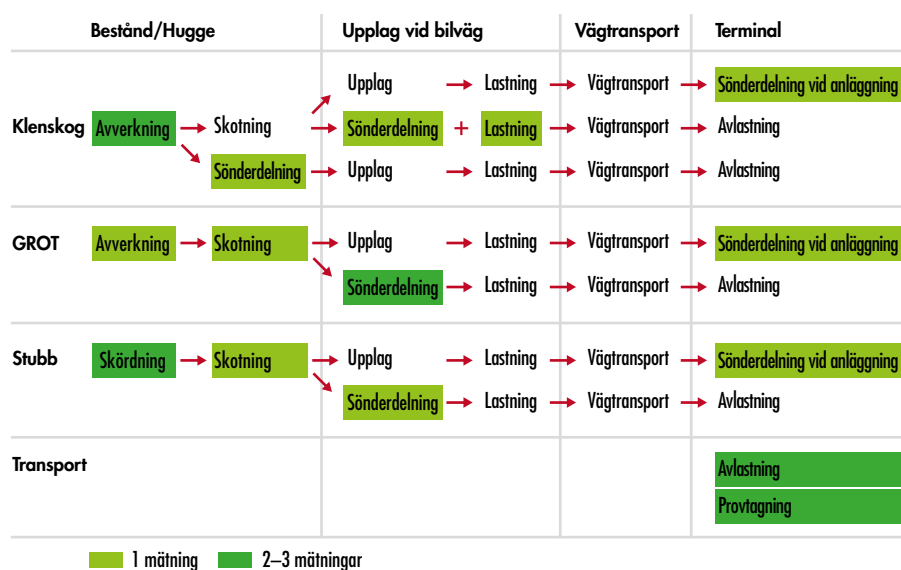
Risker och möjligheter vid arbete med skogsenergi

Skogsenergi är en del av skogsbranschen som ökat under det senaste decenniet samtidigt som antalet nya entreprenörer ökar.

Hur ser arbetsmiljön ut för de som arbetar med skogsenergi? Vad tycker de om sina arbeten? Vad kan göras för att förbättra arbetsförhållandena så att de som idag jobbar med skogsenergi vill stanna kvar och för att underlätta rekrytering av kompetenta medarbetare i framtiden?

Under hösten 2010 studerades arbetsmiljörisker och möjligheter i 18 fallstudier när flis produceras från de olika sortimenten GROT (grenar och toppar), stubbar och klenskog. Arbetsmoment som ingår är skördning, transport, sönderdelning och kvalitetskontroll. Framförallt studerades delprocesser som är specifika för framtagning av flis, framtida tekniker och delprocesser där tidigare erfarenheter

visat på arbetsmiljöproblem. Observationer, mätningar, intervjuer samt genomgång av ergonomisk checklista för skogsmaskiner ingick. Som komplement till intervjuerna vid fallstudierna gjordes 18 telefonintervjuer om arbetets attraktivitet. Anställda och personer med VD-roll på små och medelstora entreprenörsföretag med verksamhet helt eller delvis inom skogsenergi branschen intervjuades.

Figur. Genomförda fallstudier är markerade med grön fyllning.

ARBETSMILJÖFÖRHÅLLANDEN

Många av de arbetsmiljöproblem som finns i skogsbranschen, t ex monotona arbetsställningar, vibrationer, stötar/slag, hand/armrörelser, finns också vid uttag av flis. Många arbetar ensamma, saknar rutiner för regelbundna kontakter och rastkoja. Ensamarbete sker delvis också i mörker och med långa avstånd till bebyggelse. Denna risk blir än större när täckning på telefonnätet saknas och andra larmsystem inte finns. Det finns ett antal specifika risker i arbetsmiljön vid hantering av flis. Stubbrytning och sönderdelning, liksom längre tids lagring av råvaran är nya moment. Skogsenergiindustrin ser ut att genomgå samma typ av utveckling som skogsbranschen gjort tidigare. Nya maskiner, som grävmaskiner med stubbskördningsaggregat, och eget hopsatta ekipage, t ex skotarchassi med sönderdelningsaggregat, mobila krossar med påbyggda hytter och kranar är vanliga. Det innebär att den uppbyggda kunskapen om hur skogsmaskiner ska utformas inte alltid används vid konstruktion av maskiner för skogsenergi. Denna studie har t ex visat på trånga hytter med avsaknad av vibrationsdämpning, dålig ljudisolering och bristande hyttklimat. En positiv arbetsmiljöaspekt är de möjligheter till arbetsrotation som finns vid sönderdelning på större avlägg eller terminal.

»Men det är tydligt att det ofta finns brister i kommunikation och samordning mellan olika delprocesser.«

RISKER MED NYA MASKINTYPER

Uppmärksammade risker som är kopplade till nya maskintyper och ekipage som används är följande:

- Flygande föremål vid sönderdelning.
- Egenkonstruerade ekipage saknar ofta manualer för service och handhavande.
- Egenkonstruerade ekipage har ofta brister vid på- och avstigning till hytt, samt svåråtkomliga service- och underhållspunkter.
- I efterhand monterade hytter har ofta brister, t ex små utrymmen, dålig ljudisolering, mindre bra sittkomfort.
- Indikationer finns på risker med damm och mögel. Troligtvis förekommer säsongsvariationer, samtidigt som skillnader finns vid hantering av t ex grön (färsk) eller brun (lagrad) GROT.
- Nya service- och underhållsmoment kopplade till sönderdelning, t ex byte av stål och borttagande av föremål som fastnat.

EN BRANSCH I UTVECKLING

Flera maskinförare lyfter fram att de arbetar i en bransch som är under utveckling. Samtidigt som det är inspirerande är det frustrerande. De har själva byggt upp en kunskap kring sin delprocess. Men det är tydligt att det ofta finns brister i kommunikation och samordning mellan olika delprocesser. Ett exempel är att det vore önskvärt om de som skördar fick kunskap om hur råvaran ska placeras för att skotningen ska fungera bra. Ett annat är hur vältorna, t ex högar av ris, ska vara upplagda så att efterföljande sönderdelningen kan ske effektivt.

Figur 1. Vid skördning av stubbar används grävmaskin och instegen är höga.

BRISTANDE SÄKERHETSKULTUR

Att använda sig av lagstadgade regler om ett systematiskt arbetsmiljöarbete är ett första viktigt steg för en väl utvecklad säkerhetskultur. I diskussion med maskinförarna och i telefonintervjuerna framkom att man hade bristfällig kunskap om arbetsmiljöförhållanden och risker. Däremot är maskinförarna noga med att sköta sina maskiner för att minska riskerna för stillestånd.

»I framtiden kan kvinnor utgöra en viktig rekryteringsbas.«

ATTRAKTIVA ARBETEN – MEN VAR ÄR KVINNORNA

Merparten av de intervjuade tycker att arbetet är attraktivt. Det som främst bidrar är friheten att styra sitt arbete under eget ansvar, att vara i skog och natur, att få arbeta med maskiner samt att de har en bra arbetsgivare som arbetar för att både verksamhet och de anställda ska få utvecklas. Samstämmigheten är stor. Frågan är om det finns tillräckligt många personer med lämplig utbildning och likartade värderingar för att täcka framtida arbetskraftsbehov. Det är få kvinnor som jobbar med skogsenergi, men andan är positiv till att få in fler kvinnor. Det som nämns som störst hinder är tunga arbetsmoment i samband med underhåll och reparationer ute i skogen.

Figur 2. Vid skotning av GROT är det viktigt att bygga upp vältan från rätt håll.

Figur 3. Sonderdelning innebär hög förekomst av damm och risk för flygande föremål.

SLUTSATSER

Utifrån studiens resultat kan följande slutsatser dras:

- Det finns brister avseende arbetsmiljön, varav några är generella för skogsbranschen och andra unika för skogsenergiindustrin.
- Speciellt allvarliga risker är olycksfallsrisker; helkroppsvibrationer, stötar och slag; buller; ensamarbete; samt monotont och ensidigt arbete.
- Det finns brister i kommunikationen mellan utförare av olika delprocesser.
- Genom att införa fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete kan säkerhetskulturen förbättras.
- Det finns lokal kunskap om bra tekniska och organisatoriska lösningar, men den är inte spridd.
- Merparten av de intervjuade tycker att arbetet med skogsenergi är attraktivt, det som främst bidrar är friheten att styra sitt eget arbete och att vara utomhus, eget ansvar samt nuvarande arbetsgivare.
- Hälften av intervjupersonerna, både de med VD-roll och anställda, uttrycker en oro för brist på kompetent personal i framtiden.

Figur 4. Underhålls- och reparationsarbete är tungt och riskfyllt.

FORTSATT UTVECKLINGSARBETE

Några exempel på önskvärda framtida utvecklingsarbeten är:

- Fortsatta studier av arbetsmiljön där olika väderleksförhållanden och lagringstider av råvaran ingår.
- Framtagning av ett visuellt utbildningsmaterial kring vibrationer, slag och stötar samt hyttklimat.
- Utveckling av ett fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete och hitta former för branschens speciella förutsättningar.
- Undersöka synen på arbete inom skogsenergiindustrin bland presumtiv arbetskraft för att ge uppslag och förslag på hur företag kan öka sin attraktivitet gentemot arbetsökande.

TEMA ARBETSLIV – EN KOMPETENSMILJÖ FÖR ATTRAKTIVT ARBETE

Företag, organisationer och aktörer konstaterar att det blir allt viktigare att erbjuda Attraktiva Arbeten för att behålla, engagera och attrahera medarbetare. Vi forskar, utbildar och utvecklar metoder, sedan 2001. Vi gör allt tillsammans med företag, organisationer, stödjande tjänsteföretag och andra intressenter. Nyttan står alltid i fokus. Tema Arbetsliv står för internationell spetskompetens och vardagsnära praktiskt arbete tillsammans med intressenter i Dalarna.

En utveckling av Attraktiva Arbeten innebär att arbeta "inifrån och ut" och därmed ta tillvara både medarbetarnas och organisationens kompetens och engagemang. Vi arbetar därför också med till exempel arbetsmiljö, motivation, verksamhetsutveckling, jämställdhet, samverkan. Vi ger högskolekurser för yrkesverksamma om olika frågor i arbetslivet i de s.k. KULA-kurserna, samt specifika utbildningstillfällen inom kompetensmiljön. Tidigare informationsblad finns att rekrytera från Tema Arbetsliv.

Tidigare informationsblad finns att rekrytera från Tema Arbetsliv.

Högskolan Dalarna, Tema Arbetsliv, 781 88 Borlänge
023-77 87 68 · arbetsliv@du.se · www.du.se/arbetsliv

FAKTARUTA

Projektet »Arbetsmiljö i skogsenergiindustrin« ingår i det fyraåriga forsknings- och utvecklingsprogrammet Effektivare skogsbränslesystem (ESS) som leds av Skogforsk och finansieras av energimyndigheten, skogsbruket och energisektorn. Fallstudier och intervjuer i detta projekt är slumpmässigt utvalda. Flera olika typer av basmaskiner och tillbehör av olika ålder och utformning har ingått. Studie är en översiktlig kartläggning av arbetsmiljöförhållanden inom skogsenergiindustrin där de framkomna resultaten ger indikationer på områden för fördjupade studier.

Nyhetsbrevet är en sammanfattning av projektrapporten »Arbetsmiljö vid hantering av skogsenergi – en redovisning av fallstudier«, Högskolan Dalarnas arbetsrapport nr 2010:11 av Ann Hedlund, Ing-Marie Andersson, Gunnar Rosén och Alexis Rydell. Projektrapporten finns tillgänglig på www.du.se/arbetsliv

En investering för framtiden

